

Dit interview door Pieter Kottman is in 1981 gepubliceerd in de VPRO-gids in de rubriek *Schrijven*.

Kellendonk: ‘Publiciteit is verneukeratief.’

Frans Kellendonk is (nog) niet gevraagd voor het forum: De Schrijvers.

Hij heeft er wel een mening over.

Tegen Pieter Kottman: ‘Ik geef dit interview omdat ik dit over de schrijvers en de media beweren wilde, dus dat is een heel paradoxale manier van handelen.’

Volgens de poietocentrische literatuuropvatting is inzicht in een literair werk sterk afhankelijk van inzicht in het leven en de persoonlijkheid van de schrijver.

De som van zijn kennis, persoonlijke ervaringen en belevenissen en karaktereigenschappen vormt het materiaal waaruit zijn werk is opgetrokken.

Des schrijvers leven als wegwijzer dus.

Die opvatting is gelukkig wat achterhaald want gaat voorbij aan een autonome waarde van het werk en vormt al te gemakkelijk een vrijbrief voor ongeoorloofde inbreuken op het privéleven van de schrijver, die verhoudingsgewijs vaak toch al veel van zijn persoonlijke zaken prijsgeeft. De moeilijkheid is alleen dat de grenzen tussen werk en schrijver, tussen openbaarheid en intimiteit nogal moeilijk te trekken zijn.

Feitelijk is de schrijver zelf de enige die kan aangeven waar de grenzen tussen die twee gebieden liggen en zelfs hem zal dat niet altijd even duidelijk voor ogen staan.

In het extreme kun je je afvragen of de geboortedatum van een auteur een publiek dan wel een intiem gegeven behoort te zijn. Voor inzicht in het werk van Frans Kellendonk, schrijver van het unaniem bejubelde debuut ‘Bouwval’ (’77) en de vertelling ‘De Nietsnut’ (’79) en redacteur van *De Revisor*, is die geboortedatum een relevant gegeven. Maar die leeftijd is meteen zo ongeveer het enige dat hij over zichzelf buiten zijn werk om prijs wil geven. Zijn uiterst compacte antwoorden, afwerende blikken en geringe toeschietelijkheid verlenen ons gesprek althans het cachet van een onvrijwillig kruisverhoor en veroorzaken bij mij het ongemakkelijke gevoel voornamelijk impertinente vragen te stellen.

En zo wordt het interview zowel zijn als mijn probleem, hoe onschuldig het uitgangspunt aanvankelijk ook leek: het schrijversforum. Hij had er al wel over gehoord, maar het nooit gezien en daarom nemen we op video de eerste aflevering in z’n geheel en van de overige de inleiding door. Graag zijn mening. ‘Wat uit zo’n forum blijkt is dat er ook onder zg grote geesten tijdens dergelijke bijeenkomsten altijd een heilloze verwarring zal ontstaan, net als er gebeurt wanneer je wie dan ook bij elkaar zet. Ik denk dat de meest voor de hand liggende conclusie moet zijn, dat zo’n forum absoluut geen geschikt medium is om zaken uit te diepen. Schrijvers staan erom bekend goed te kunnen schrijven, dus als ze iets over een bepaald onderwerp te beweren hebben, kunnen ze dat het beste opschrijven. Bij het discussiethema engagement bijvoorbeeld valt het mij op dat onmiddellijk al drie dingen door elkaar gaan lopen, namelijk politiek engagement, humanitair engagement en het engagement van de schrijver met de werkelijkheid van de samenleving. Die drie staan sowieso al in een moeilijke verhouding met elkaar, maar in de hitte van het debat denkt niemand eraan die zaken te scheiden of die moeilijke verhouding behoorlijk weer te geven. Willen schrijvers met elkaar over zo’n onderwerp discussiëren, dan zouden ze erover kunnen polemiseren, maar dit medium is daarvoor niet geschikt.’

Gevraagd naar zijn bereidwilligheid een keer mee te doen aan het forum zegt hij deelname afhankelijk te stellen van het onderwerp, maar hij zou nooit de illusie

koesteren over dat onderwerp iets duidelijk te maken aan het publiek: zuiver publicitaire overwegingen zouden hem tot deelname kunnen verleiden. Later in het gesprek komt hij echter op die uitspraak terug. 'Die publiciteit door zo'n forum is toch eigenlijk ook heel verneukeratief. Als de kijkers je even gehoord en gezien hebben, denken ze onmiddellijk alles van je af te weten en daarmee maak je je werk overbodig en bereik je dus toch nog een averechts effect.' Als alternatieve activiteit voor een schrijver bij de media ziet hij eigenlijk alleen het schrijven van een televisiespel, waar hij met enthousiasme aan beginnen zou, als hij daarvoor gevraagd werd.

STRIKT PERSOONLIJK

Voor de schrijver als publieke figuur is naar zijn mening verder geen rol weggelegd, Interviews en alles wat de schrijver verder nog rond zijn werk onderneemt hebben iets rijkelijk overbodigs behalve dan dat die public relations een vrijwel noodzakelijk bijverschijnsel van het schrijversschap vormen omwille van de verkoop van zijn boeken. Een schrijver moet er altijd voor waken dat zijn publieke imago zijn lezers het uitzicht op zijn werk gaat benemen en dat hij zichzelf tussen dat werk en de lezers in schuift, want daarmee zou hij iets doen wat hij eigenlijk helemaal niet wil. Ik geef dit interview omdat ik dit over de schrijvers en de media beweren wilde, dus dat is een heel paradoxale manier van handelen.' Zo beschouwt hij ook zijn motieven om te schrijven als strikt persoonlijk en kan hij zich trouwens moeilijk voorstellen dat de lezer daarin geïnteresseerd zou zijn. 'Als de lezer het boek primair ziet als een uitdrukking van de 'ziel van de schrijver, dan is het geen wonder dat hij geïnteresseerd raakt in die schrijver als persoon. Voor mij mag dat nooit een functie van literatuur zijn. Als ik zou merken dat een lezer door mijn boeken bovenal geïnteresseerd in mij zou raken, zou ik dat als een grote mislukking beschouwen. Een geslaagd boek staat op zichzelf en heeft niet meer de hulp van de persoonlijkheid van de schrijver nodig. Voor mij is het idealiter als een beeldhouwwerk. Het is een object, dat vervaardigd is en esthetisch mooi in zichzelf en waaromheen de emoties van de lezer zich kunnen kristalliseren. Als de lezer die emoties weer terugneemt uit zijn leeservaring, dan is daar iets mee gebeurd, er is iets verhelderd, veranderd. Nu kan het heel goed zijn dat zijn emoties anders van aard zijn dan de emoties die de schrijver getracht heeft in zijn werk uit te drukken en dat is prima. Je weet nooit wat je teweeg brengt: het enige dat ik probeer te maken is iets dat voor zover mogelijk evenzeer object is als een beeldhouwwerk.'

Welke zijn die emoties en motieven die hij bedoeld heeft aan te brengen? 'Ik schrijf over hoofdfiguren die op zoek zijn naar een culturele geschiedenis en context. Doordat mijn generatie vlak na de wereldoorlog geboren is, vertoont ons verleden een breuk, hebben we eigenlijk geen verleden. Die breuk vind ik ook terug op een ander niveau, bijvoorbeeld tussen het milieu waarin ik nu verkeer en het milieu waarin ik ben opgegroeid. Ook mijn volgende boek zal weer gaan over die emancipatie en masse van mijn generatie over "werk" waarvan de waardering zoveel veranderingen heeft ondergaan. Dat is overigens maar één interpretatie van mijn werk, maar dan wel uit gezaghebbende bron. Momenteel is mijn werk natuurlijk nog lang niet af: er zijn twee boeken uit. Met zo weinig materiaal kan ik me voorstellen dat je als lezer nog niet geheel weet waar je aan toe bent. Ik vind dat een oeuvre een grote innerlijke coherentie behoort te hebben. Het boek dat ik nu schrijf gaat verder waar De Nietsnut is opgehouden, zoals De Nietsnut verder ging waar Bouwval was opgehouden. Dat wil niet zeggen dat het een roman fleuve is, maar er moet straks wel een ontwikkeling zijn aan te wijzen die ik zelf alvast zie. Mijn werk kan pas goed op zijn meest complete merites beoordeeld worden in het perspectief van de boeken die ik nog schrijven zal.' Iedereen kan volgens hem aan de hand van de bestaande rhetorica leren

hoe een verhaal te construeren, waar de climax te leggen en hoe het eind verrassend in elkaar te laten steken. Je ware kunst is dan weer die regels te breken. Daarbij komt dan de unieke kijk van de schrijver op het leven, die maakt dat de schrijver de moeite waard is. Maar als die “unieke kijk” abject is zoals bij Céline, wordt de literaire kwaliteit dan geweld aangedaan? ‘Nee kennelijk niet.’ Lange stilte ‘Ik houd niet erg van Céline, dat is het enig dat ik kan zeggen. Ik weet wel dat de schrijvers die ik goed vind – Henry James, W.H. Auden – altijd moreel hoogstaande mensen zijn geweest te oordelen naar hun biografieën. Daaruit blijkt dat ze alle essentiële menselijke kwaliteiten in grote overvloed bezaten en die prachtige morele eigenschappen komen onvermijdelijk ook in hun werk naar voren.’ *En dat streef je zelf ook na?* Lachend: ‘Ja, eh, ik probeer in de eerste plaats een goed mens te zijn.’ *Dat is ook terug te vinden in je werk?* ‘Ik mag het hopen ja. Tederheid, liefde, solidariteit zijn de dingen die bevorderd moeten worden.’ *Er spreekt helemaal geen liefde uit je werk.* ‘Ik schrijf over figuren die alleen staan in de geschiedenis, die altijd helemaal alleen opnieuw moeten beginnen. Wat ik tot nog toe heb uitgebeeld is een gebrek aan liefde, aan solidariteit, het verlangen naar die dingen meer dan de aanwezigheid ervan, maar dat is een gevoeld gemis.’

Nog één vraag: *In geen enkele recensie is terug te vinden geweest dat De Nietsnut zowel thematisch als structureel grote overeenkomst vertoont met Les Boulevards de Ceinture van Patrick Mondiano. Wist je dat?* ‘Men heeft me dat weleens gezegd ja. Ik heb zijn werk nooit gelezen maar het verbaast me niet zo heel erg: we behoren tenslotte tot dezelfde generatie.’